

Zbornik sudske prakse

MIŠLJENJE NEZAVISNOG ODVJETNIKA
NILSA WAHLA
od 16. listopada 2014.¹

Spojeni predmeti C-482/13, C-484/13, C-485/13 i C-487/13

Unicaja Banco SA
protiv
Joséa Hidalgo Ruede (C-482/13),
Marije del Carmen Vega Martín (C-482/13),
Gestión Patrimonial Hive SL (C-482/13),
Francisca Antonija López Reina (C-482/13),
Rose Marije Hidalgo Vega (C-482/13),
i
Caixabank SA
protiv
Manuela Marije Ruede Ledesme (C-484/13),
Rosarija Mese Mese (C-484/13),
Joséa Labelle Crespa (C-485/13),
Rosarija Márqueza Rodríguez (C-485/13),
Rafaela Gallarda Salvata (C-485/13),
Manuele Márquez Rodríguez (C-485/13),
Alberta Galána Lune (C-487/13),
Dominga Galána Lune (C-487/13)

(zahtjevi za prethodnu odluku koje je uputio Juzgado de Primera Instancia e Instrucción de Marchena (Španjolska))

„Direktiva 93/13/EEZ – Ugovori o potrošačkim kreditima – Nepošteni uvjeti – Neobvezujući učinak – Primjerena i djelotvorna sredstva za sprečavanje stalnog korištenja nepoštenih odredaba – Hipotekarni ovršni postupci“

1. U vrijeme njezina donošenja, većina država članica vjerojatno ne bi bila predviđjela učinak koji će Direktiva 93/13/EEZ² imati na njihove pravne poretke dvadesetak godina kasnije.
2. Jedna je od tih država članica Kraljevina Španjolska. Nakon presude Aziz³, španjolski zakonodavac nedavno je donio novi zakon⁴ kako bi, među ostalim, ispravio probleme koje je Sud utvrdio u toj presudi. Sud je već imao prilike ispitati taj zakon⁵. Predmeti koje je sud koji je uputio zahtjeve iznio pred Sud odnose se na aspekt Zakona br. 1/2013 različit od onoga o kojem je bila riječ u predmetu

1 — Izvorni jezik: engleski

2 — Direktiva Vijeća od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.)

3 — C-415/11, EU:C:2013:164

4 — Zakon br. 1/2013 o mjerama za jačanje zaštite hipotekarnih dužnika i o restrukturiranju duga te socijalnoj najamini za stanovanje (Ley 1/2013 de medidas para reforzar la protección a los deudores hipotecarios, reestructuración de deuda y alquiler social) od 14. svibnja 2013., u daljnjem tekstu: Zakon br. 1/2013, (BOE br. 116 od 15. svibnja 2013., str. 36373.)

5 — Presuda Sánchez Morcillo i Abril García (C-169/14, EU:C:2014:2099)

Sánchez Morcillo i Abril García. Ovaj put ne radi se o pitanju onemogućava li španjolski zakon ili iznimno otežava potrošačima da podnesu žalbu protiv sudske odluke o određivanju ovrhe zbog duga, nego o pitanju ispunjavaju li španjolska postupovna pravila kojima je uređen hipotekarni ovršni postupak zahtjev Direktive 93/13 u skladu s kojim države članice moraju osigurati da potrošači nisu obvezani nepoštenim uvjetima.

3. Konkretnije, Juzgado de Primera Instancia e Instrucción de Marchena (prvostupanjski i istražni sud u Marcheni) (Španjolska) – zajedno s određenim brojem drugih španjolskih sudova⁶ – uputio je Sudu pitanja koja se u bitnome odnose na jednu od prijelaznih odredbi Zakona br. 1/2013. Tom se odredbom određuje gornja granica zateznih kamata koje se mogu naplatiti putem ovrhe na temelju hipoteke: stopa zatezne kamate ne može biti viša od trostrukog iznosa stope zakonske kamate. Ako se ta gornja granica prekorači, sudovi moraju vjerovnicima dati mogućnost ponovnog obračunavanja stope zatezne kamate tako da se njome poštuje zakonska granica. Ovi zahtjevi za prethodnu odluku daju Sudu još jednu priliku da razjasni granice utjecaja prava Unije o zaštiti potrošača na nacionalna pravila te vrste.

I – Pravni okvir

A – Direktiva 93/13

4. U uvodnoj izjavi 21. Direktive 93/13 navodi se:

„[...] države članice trebale [bi] osigurati da u ugovorima koje prodavatelj robe ili pružatelj usluga sklapa s potrošačima nema nepoštenih odredaba te da, ako se takve odredbe ipak upotrijebe, one potrošača ne obvezuju, i da u takvim uvjetima ugovor nastavi obvezivati strane ako je u stanju i dalje važiti bez tih nepoštenih odredaba“.

5. Članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 glasi:

„Države članice utvrđuju da u ugovoru koji je prodavatelj robe ili pružatelj usluge sklopio s potrošačem prema nacionalnom pravu nepoštene odredbe nisu obvezujuće za potrošača, a da ugovor u tim uvjetima i dalje obvezuje stranke ako je u stanju nastaviti važiti i bez tih nepoštenih odredaba.“

6. Članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 predviđa:

„U interesu potrošača i tržišnih konkurenata države članice osiguravaju da postoje primjerena i djelotvorna sredstva za sprečavanje stalnog korištenja nepoštenih odredaba u ugovorima koji prodavatelji robe i pružatelji usluga sklapaju s potrošačima.“

7. U skladu s člankom 8. Direktive 93/13, „[k]ako bi osigurale najviši stupanj zaštite potrošača, države članice mogu u području na koje se odnosi ova Direktiva usvojiti ili zadržati najstrože odredbe spojive s Ugovorom.“

B – Španjolsko pravo

8. Na temelju članka 1911. španjolskog Građanskog zakonika, dužnik za namirenje svojih financijskih obveza odgovara svojom cjelokupnom sadašnjom i budućom imovinom.

⁶ — Osim te skupine postupaka, upućuje se i na sljedeće postupke u tijeku: C-548/13, Caixabank; C-602/13, Banco Bilbao Vizcaya Argentaria; C-75/14, Banco de Caja España de Inversiones, Salamanca y Soria; i C-90/14, Banco Grupo Cajatres.

9. Članak 105. Hipotekarnog zakona (Ley Hipotecaria), kodificiranog Dekretom od 8. veljače 1946.⁷, kako je izmijenjen Zakonom br. 1/2013, predviđa da se hipoteka može zasnovati kao osiguranje za sve vrste obveza i da se time ne dira u neograničenu osobnu odgovornost dužnika na temelju članka 1911. Građanskog zakonika.

10. Članak 552. stavak 1. Zakona o parničnom postupku (Ley de Enjuiciamiento Civil), kako je izmijenjen člankom 7. stavkom 1. Zakona br. 1/2013, predviđa da će sud saslušati stranke u roku od petnaest dana, ako ocijeni da se jedan od uvjeta koji su dio osnove za određivanje ovrhe može smatrati nepoštenim. Nakon njihova saslušanja sud donosi odgovarajuću odluku u roku od sljedećih pet dana, u skladu s člankom 561. stavkom 1. podstavkom 3. Zakona o parničnom postupku.

11. Zakon br. 1/2013 stavku 1. članka 561. Zakona o parničnom postupku dodao je novi podstavak 3., koji glasi kako slijedi:

„Ako se utvrdi da su jedan ili nekoliko uvjeta nepošteni, u rješenju koje se donosi odlučuje se o posljedicama takvog utvrđenja, na način da se odredi da nije moguće pristupiti ovrši ili da se naloži ovrha bez primjene uvjeta koji se smatraju nepoštenima.“

12. Nadalje, člankom 3. stavkom 2. Zakona br. 1/2013 izmijenjen je članak 114. Hipotekarnog zakona tako da mu je dodan treći stavak, koji glasi kako slijedi:

„Zatezna kamatna stopa za zajmove ili kredite radi kupnje nekretnine za vlastito stanovanje koji su osigurani hipotekama zasnovanima na tom stanu ne može biti viša od trostrukog iznosa zakonske kamate i može se obračunavati samo na nepodmireni iznos glavnice. Na tu zateznu kamatu ni u kojim okolnostima ne može se obračunavati kamata, osim u slučajevima predviđenima u članku 579. stavku 2. točki (a) Zakona o parničnom postupku.“

13. Konačno, druga prijelazna odredba Zakona br. 1/2013 glasi kako slijedi:

„Ograničenje zatezne kamate za hipoteke zasnovane na nekretnini za vlastito stanovanje, propisano člankom 3. stavkom 2., primjenjuje se na hipoteke zasnovane nakon stupanja na snagu ovog zakona.

To ograničenje također se primjenjuje na zateznu kamatu predviđenu zajmovima osiguranima hipotekom na nekretnini za vlastito stanovanje zasnovanom prije stupanja na snagu ovog zakona, ako ta kamata dospijeva nakon tog dana, kao i na one zatezne kamate koje su na taj dan dospjele, ali nisu bile plaćene.

U ovršnim postupcima ili postupcima izvansudske prodaje koji su pokrenuti i nisu dovršeni do dana stupanja na snagu ovog zakona te u postupcima u kojima je iznos zbog kojeg je zatraženo određivanje ovrhe ili izvansudske prodaje već utvrđen tajnik suda ili javni bilježnik ovrhovoditelju dodjeljuje rok od deset dana za ponovno obračunavanje tog iznosa u skladu s odredbama prethodnog stavka.“

II – Činjenično stanje, postupak i prethodna pitanja

14. Glavni postupci odnose se na različite skupine ovršnih postupaka koje su pokrenuli Unicaja Banco (predmet C-482/13) i Caixabank (predmeti C-484/13, C-485/13 i C-487/13) (u daljnjem tekstu: banke) radi ovrhe na osnovi niza hipoteka zasnovanih između 5. siječnja 2007. i 20. kolovoza 2010. za iznose od 249.000 eura ili manje.

⁷ — BOE br. 58 od 27. veljače 1946., str. 1518.

15. U predmetu C-482/13 za hipotekarni zajam vrijedila je zatezna kamatna stopa od 18%, koju je bilo moguće povećati ako bi se povećanjem revidirane kamatne stope za četiri postotna boda dobila viša kamatna stopa, pri čemu ona nije smjela prijeći godišnju nominalnu stopu od 25%. U predmetima C-484/13, C-485/13 i C-487/13 za hipotekarne zajmove vrijedila je zatezna kamatna stopa od 22,5%.

16. Osim toga, svi su ti ugovori sadržavali odredbu prema kojoj zajmodavac može prije prvotno ugovorenog datuma dospijeća tražiti plaćanje cjelokupnog iznosa glavnice koji nije podmiren, uvećanog za kamatu, zateznu kamatu, naknade i troškove koji su bili ugovoreni.

17. Između 21. ožujka 2012. i 30. listopada 2013. banke su pred sudom koji je uputio zahtjeve za prethodnu odluku pokrenule ovršne postupke. Međutim, sud koji je uputio zahtjeve obustavio je te postupke jer je posumnjao da bi ugovorne odredbe u vezi sa zateznom kamatom i prijevremenim povratom zajma mogle biti nepoštena. Na temelju toga Juzgado de Primera Instancia e Instrucción de Marchena 12. kolovoza 2013. odlučio je produljiti prekid postupka i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

- „(A) Treba li nacionalni sud, u skladu s Direktivom [93/13], osobito s njezinim člankom 6. stavkom 1., kada utvrdi postojanje nepoštenog uvjeta koji se odnosi na zateznu kamatu kod hipotekarnih zajmova, a s ciljem da zajamči zaštitu potrošača i korisnika u skladu s načelima ekvivalentnosti i djelotvornosti, proglasiti taj uvjet ništetnim i neobvezujućim ili, suprotno tomu, treba ublažiti uvjet u pogledu kamate, nalažući ovrhovoditelju ili zajmodavcu da ponovno obračuna kamatu?
- (B) Ne predstavlja li druga prijelazna odredba [Zakona br. 1/2013] jasno ograničenje zaštite interesa potrošača time što implicitno nameće sudovima obvezu da ublaže nepošteni uvjet u pogledu zatezne kamate, tako da se ponovno obračuna ugovorena kamata i održi na snazi nepoštena ugovorna odredba, umjesto da se uvjet proglasi ništetnim i neobvezujućim za potrošača?
- (C) Krši li druga prijelazna odredba [Zakona br. 1/2013] [Direktivu Vijeća 93/13], osobito njezin članak 6. stavak 1., time što onemogućava primjenu načela ekvivalentnosti i djelotvornosti u području zaštite potrošača i izbjegava primjenu sankcije ništetnosti i neobveznosti nepoštenih uvjeta u pogledu zateznih kamata koji su ugovoreni u hipotekarnim zajmovima sklopljenima prije stupanja na snagu [Zakona br. 1/2013]?”

18. Rješenjem predsjednika Suda od 10. listopada 2013. svi su predmeti spojeni u svrhu pisanog i usmenog postupka kao i donošenja presude.

19. Unicaja Banco, Caixabank, španjolska vlada i Komisija podnijeli su pisana očitovanja te su iznijeli usmena očitovanja na raspravi 10. rujna 2014.

III – Analiza

A – Uvodna razmatranja

20. Kao što to proizlazi iz odluka kojima se upućuju zahtjevi za prethodnu odluku, tri upućena pitanja samo su različiti aspekti jednog šireg pitanja. Međutim, stranke drukčije shvaćaju ta tri aspekta⁸.

8 — Komisija smatra da se pitanje A odnosi na ovlasti nacionalnog suda u vezi s nepoštenim uvjetima u hipotekarnim ugovorima, dok se pitanja B i C neizravno odnose na isto, ali u vezi s drugom prijelaznom odredbom Zakona br. 1/2013. U skladu s tim, Komisija predlaže da se pitanje B i C obrade zajedno. S druge strane, španjolska vlada smatra da se i pitanje A i pitanje B odnose na usklađenost izmjene članka 114. Hipotekarnog zakona s Direktivom 93/13, dok se pitanje C odnosi na moguće kršenje načela ekvivalentnosti i djelotvornosti drugom prijelaznom odredbom Zakona br. 1/2013. Ta vlada stoga predlaže objedinjeni odgovor na pitanja A i B. Obje banke smatraju da između svih triju pitanja postoje sličnosti. Međutim, dok Unicaja Banco daje pojedinačni odgovor na svako pitanje, Caixabank predlaže da se da jedinstven odgovor.

21. Na početku bih primijetio da pitanjem B sud koji je uputio zahtjeve traži od Suda da protumači nacionalno pravo, uključujući pitanje njegove valjanosti. To je izvan nadležnosti Suda na temelju članka 267. UFEU-a i prema tome Sud očito nije nadležan za odgovor na to pitanje. Međutim, kritika koju, čini se, sud koji je uputio zahtjeve izražava u pogledu Zakona br. 1/2013 jednako je izražena u pitanju C, koje se odnosi na usklađenost druge prijelazne odredbe tog zakona s Direktivom 93/13, a osobito s njezinim člankom 6. stavkom 1. Proizlazi da je u svakom slučaju moguće da Sud odgovori na sumnje koje sud koji je uputio zahtjeve ima u tom pogledu.

22. Osim toga, čini se da su pitanja A i C povezana jer se obama traži odgovor na pitanje o pravnim posljedicama ugovorne odredbe za koju se utvrdi da je nepoštena. Pitanjem A sud koji je uputio zahtjeve u biti pita koje su ovlasti i obveze nacionalnog suda na temelju Direktive 93/13 u pogledu odredbe o zateznim kamatama za koju se utvrdi da je nepoštena. S druge strane, pitanjem C taj sud u biti pita je li odredba kao što je druga prijelazna odredba Zakona br. 1/2013 sukladna Direktivi ako vjerojatno ograničava te ovlasti i obveze.

23. Pristup koji ću zauzeti stoga je podijeljen u dva dijela. Dok je odgovor na pitanje A očit, odgovor koji se mora dati na pitanje C, s druge strane, mora biti istančaniji, osobito s obzirom na očitovanje koje je dostavila španjolska vlada.

B – Ovlasti i obveze nacionalnog suda na temelju Direktive 93/13 u pogledu odredbe o zateznim kamatama za koju se utvrdi da je nepoštena

24. Pitanjem A sud koji je uputio zahtjeve pita obvezuje li Direktiva 93/13, a posebno njezin članak 6. stavak 1., taj sud da izuzme iz primjene ugovornu odredbu kojom se određuje stopa zatezne kamate za koju se utvrdi da je nepoštena, ili on mora umjesto toga ublažiti tu kamatnu stopu ili dopustiti takvo ublažavanje.

25. Kao što je to vidljivo iz obrazloženja odluka kojima se upućuju prethodna pitanja, problem na koji se odnosi pitanje A već je bio riješen u presudama Banco Español de Crédito⁹ i Asbeek Brusse i de Man Garabito¹⁰. Presuda Kásler i Káslerné Rábai¹¹, donesena nakon što je Sud zaprimio predmetne odluke kojima su upućuju prethodna pitanja, također može poslužiti kao orijentacija.

26. U skladu s tim presudama, članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 zahtijeva od nacionalnih sudova da iz primjene izuzmu nepoštenu ugovornu odredbu kako ona ne bi imala obvezujuće učinke na potrošača, ali ih ne ovlašćuje na izmjenu njezina sadržaja. Potrošački ugovor u načelu mora nastaviti vrijediti bez bilo koje druge izmjene osim one koja proizlazi iz otklanjanja nepoštenih uvjeta, ako je takav kontinuitet ugovora pravno moguć prema pravilima nacionalnog prava¹².

27. Što se konkretno tiče odredaba o ugovornoj kazni, Sud je zaključio da se članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 ne može tumačiti na način da se njome nacionalnom sudu omogućava da, u slučaju da utvrdi nepoštenost odredbe o ugovornoj kazni u ugovoru između trgovca i potrošača, smanji iznos kazne stavljene na teret potrošaču, umjesto da u odnosu na njega u potpunosti izuzme iz primjene tu odredbu¹³.

9 — C-618/10, EU:C:2012:349

10 — C-488/11, EU:C:2013:341

11 — C-26/13, EU:C:2014:282

12 — Vidjeti presudu Asbeek Brusse i de Man Garabito (EU:C:2013:341, t. 57. i navedena sudska praksa).

13 — Presuda Asbeek Brusse i de Man Garabito (EU:C:2013:341, t. 59.)

28. U predmetu Banco Español de Crédito nepoštena odredba o kojoj se raspravljalo uređivala je zakašnjelo plaćanje rata u okviru zajma za kupnju vozila. Predmet Asbeek Brusse i de Man Garabito odnosio se na odredbu o ugovornoj kazni umetnutu u ugovor o najmu nekretnine za stanovanje koja je uključivala zateznu kamatu.

29. Nasuprot tomu, predmet Kásler i Káslerné Rábai odnosio se na poseban položaj vraćanja dugovane činidbe. U tom je predmetu sud koji je uputio zahtjev pitao smije li nacionalni sud dispozitivnim odredbama nacionalnog prava zamijeniti nepoštenu odredbu potrošačkog ugovora o kreditu u okolnostima u kojima bi, ako bez predmetne odredbe ugovor ne bi mogao nastaviti postojati, utvrđenje ništetnosti ugovora moglo biti štetno za potrošača. Sud je naveo da utvrđenje ništetnosti ima općenito za posljedicu dospijeće na naplatu preostalog iznosa kredita, što bi imalo prije za cilj sankcionirati potrošača, a ne davatelja kredita. Sud je stoga zaključio da u toj posebnoj situaciji članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da se on ne protivi pravilu nacionalnog prava prema kojem nacionalni sudac može otkloniti ništetnost te odredbe zamjenjujući je dispozitivnom odredbom nacionalnog prava¹⁴.

30. Međutim, predmet Kásler i Káslerné Rábai nije relevantan za predmete koji se ovdje razmatraju. Nejasno je, međutim, kako bi utvrđenje ništetnosti nepoštenih odredbi o zateznoj kamati, kao što je predmetna, bilo štetno za potrošača koji uzima zajam, umjesto da u potpunosti otkloni pravo na takvu kamatu onog vjerovnika koji se poslužio nepoštenim uvjetom. Osim toga, unatoč onomu što su banke tvrdile na raspravi, irelevantna je činjenica da su ovlasti ublažavanja utemeljene na odredbi nacionalnog prava, umjesto da su izraz sudske diskrecije. Naime, kako je navedeno u njezinu članku 8., Direktiva 93/13 predviđa minimalno usklađivanje, što znači da države članice mogu usvojiti ili zadržati samo pravila kojima se predviđa *stroža* zaštita potrošača nego što je ona već predviđena Direktivom. U skladu s tim, odgovor na pitanje A ne bi trebao biti drukčiji od odgovora danog u presudama Banco Español de Crédito i Asbeek Brusse i de Man Garabito, koje sam sažeo u točki 26. ovog mišljenja.

C – Usklađenost druge prijelazne odredbe Zakona br. 1/2013 s Direktivom 93/13 s obzirom na obvezu nacionalnog suda na temelju te direktive da izuzme iz primjene nepoštenu ugovornu odredbu

31. Pitanje C odnosi se na usklađenost s Direktivom 93/13, a osobito s njezinim člankom 6. stavkom 1., druge prijelazne odredbe Zakona br. 1/2013 koja se primjenjuje u ovršnim postupcima ili postupcima izvansudske prodaje koji su pokrenuti, ali nisu dovršeni do 15. svibnja 2013. te u postupcima u kojima je iznos zbog kojeg je zatraženo određivanje ovrhe ili izvansudske prodaje već utvrđen. Sud koji je uputio zahtjeve u biti želi znati može li u ovršnom postupku na temelju hipoteke vjerovnik koji potražuje zateznu kamatu na temelju ugovorne odredbe kojom se određuje takva kamata po stopi višoj od zakonske gornje granice (trostruki iznos zakonske kamatne stope) ponovno obračunati stopu zatezne kamate tako da ne premaši tu granicu.

32. Najprije mi se čini korisnim ukratko obraditi pitanje sprečava li članak 1. stavak 2. Direktive 93/13 Sud da odgovori na pitanje u vezi s usklađenošću predmetne nacionalne odredbe s tom direktivom¹⁵, iako to pitanje sud koji je uputio zahtjeve nije postavio. Naime, banke tvrde da je druga prijelazna odredba Zakona br. 1/2013 kogentna odredba koja se primjenjuje neovisno o volji stranaka i nije obuhvaćena područjem primjene Direktive 93/13.

14 — EU:C:2014:282, t. 80. do 85. i t. 3. izreke.

15 — Članak 1. stavak 2. Direktive 93/13 predviđa: „[u]govorne odredbe koje su odraz obaveznih zakonskih ili regulatornih odredaba [...] ne podliježu odredbama ove Direktive.“

33. U predmetu Sánchez Morcillo i Abril García već sam ispitao sličan argument¹⁶. Za razliku od tog predmeta, u ovim je predmetima sud koji je uputio zahtjeve izričito doveo u pitanje pravičnost odredaba o zateznim kamata u hipotekarnim ugovorima o kojima je riječ. S tim u vezi sud koji je uputio zahtjeve želi znati doseg svojih ovlasti i obveza na temelju Direktive 93/13 ako bi se za tu odredbu utvrdilo da je nepoštena. To je stoga potpuno drukčije od situacije o kojoj se raspravljalo u predmetu Barclays Bank¹⁷, u kojem je Sud zaključio da su nacionalne odredbe o kojima je bila riječ u tom predmetu, kojima se uređivao ovršni postupak u Španjolskoj, zakonodavne ili regulatorne naravi i da nisu preuzete u ugovoru iz glavnog postupka te ne ulaze u područje primjene Direktive.

34. Nadalje bih podsjetio da – iako u postupku na temelju članka 267. UFEU-a Sud ne smije odlučivati o usklađenosti odredba nacionalnog prava s pravom Unije ili tumačiti nacionalno zakonodavstvo – on ipak može nacionalnom sudu pružiti elemente koji se odnose na tumačenje prava Unije koji će mu omogućiti da sam odluči o pitanju usklađenosti u cilju donošenja odluke u sporu koji je pred njim pokrenut¹⁸. Pružanje takve pomoći uvijek zahtijeva da Sud barem malo razumije relevantna nacionalna pravila, iako to razumijevanje očito u cijelosti podliježe provjeri nacionalnog suda. Imajući taj opći uvjet na umu, navest ću sljedeće.

35. S obzirom na presude Suda Banco Español de Crédito i Asbeek Brusse i de Man Garabito, razumljivo je da je druga prijelazna odredba Zakona br. 1/2013 mogla izazvati određene prijepore jer se mogla shvatiti tako da obvezuje nacionalni sud da dopusti smanjenje stope zatezne kamate, umjesto da odnosnu ugovornu odredbu proglasi ništetnom, na štetu potrošača. Međutim, suzdržao bih se od takvog zaključivanja, koje, čini se, počiva na osnovnom nerazumijevanju. Takvo shvaćanje temelji se na prilično privlačnoj zamisli da druga prijelazna odredba Zakona br. 1/2013 nekako (i) određuje okolnosti u kojima je stopa ugovorne zatezne kamate poštena i (ii) zadire u dužnost nacionalnog suda da ne primijeni odredbu za koju je utvrđeno da je nepoštena. Međutim, odredbe nacionalnog prava iznesene pred Sud ne potvrđuju takvu pretpostavku. Upitana o tome na raspravi, španjolska vlada potvrdila je da je pretpostavka pogrešna. Druge stranke prisutne na raspravi nisu izrazile svoje neslaganje (barem ne teoretski).

36. Čini se da je mogućnost koju pod određenim uvjetima ima vjerovnik na temelju druge prijelazne odredbe Zakona br. 1/2013 – da tijekom ovršnog postupka ponovno obračuna stopu zatezne kamate tako da se njome poštuje zakonska granica zatezne kamate koja se može naplatiti putem ovrhe na temelju hipoteke – zapravo potpuno odvojena od pitanja je li ugovorna odredba na kojoj se temelji ovršni postupak poštena. Sam tekst te odredbe upućuje na to da se primjenjuje i na *poštene* i na *nepoštene* ugovorne odredbe.

37. Isto se tako čini da se druga prijelazna odredba Zakona br. 1/2013 primjenjuje na ugovorne odredbe čija se pravičnost ne može ispitati na temelju Direktive 93/13. Primjerice, čini se da se Zakon br. 1/2013 primjenjuje na odredbe o kojima se pojedinačno pregovaralo i koje su izvan područja primjene Direktive kako je utvrđeno njezinim člankom 3. stavkom 1. Drugo, pod pretpostavkom da se plaćanje zatezne kamate – kao jedne vrste kamate – može označiti kao jedna od bitnih obveza hipotekarnog zajma jer predstavlja dio protučinidbe za odobrenu kreditnu liniju¹⁹, pravičnost odredbe kojom je uređena zatezna kamata u potrošačkom ugovoru o kreditu bila bi izuzeta od nadzora na temelju članka 4. stavka 2. Direktive (pod uvjetom da je ta odredba jasno i razumljivo sastavljena). Ni u jednoj od gore opisanih situacija na Direktivu se teoretski ne može osloniti kako bi se osporila

16 — Točke 22. do 28 mojeg stajališta u predmetu Sánchez Morcillo i Abril García (EU:C:2014:2110)

17 — C-280/13, EU:C:2014:279, t. 40. i 42. Vidjeti također u tom pogledu rješenje od 8. studenoga 2012. SKP (C-433/11, EU:C:2012:702, t. 32. do 34.) i presudu Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, t. 76. do 80.).

18 — Vidjeti osobito presudu KGH Belgium (C-351/11, EU:C:2012:699, t. 17. i navedena sudska praksa).

19 — O ovom pitanju vidjeti moje mišljenje u predmetu Kásler i Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:85, t. 58. do 61.).

odredba o zateznoj kamati. Neovisno o tome, iznos zatezne kamate za koji hipoteka služi kao osiguranje i koji se stoga može naplatiti tijekom ovršnog postupka i dalje se može ponovno obračunati na temelju druge prijelazne odredbe Zakona br. 1/2013 kada je stopa primijenjena na takvu zateznu kamatu iznad zakonske gornje granice.

38. Nepostojanje izravne veze između druge prijelazne odredbe Zakona br. 1/2013 i Direktive 93/13 postaje još očitije s obzirom na činjenicu da se Hipotekarni zakon, a osobito treća rečenica njegova članka 114., na koju se odnosi druga prijelazna odredba Zakona br. 1/2013, primjenjuje samo na određene kamatne stope u okviru hipotekarnog ovršnog postupka, neovisno o tome je li zajmodavac trgovac, a dužnik potrošač. Nasuprot tomu, na temelju svojeg članka 1., Direktiva 93/13 primjenjuje se horizontalno na sve vrste ugovora, pod uvjetom da su sklopljeni između potrošača i trgovca.

39. U svojem pisanom očitovanju španjolska vlada u tom pogledu konkretnije navodi da je cilj treće rečenice članka 114. Hipotekarnog zakona, a time i druge prijelazne odredbe Zakona br. 1/2013, ograničiti najviši iznos osiguran imovinom na kojoj je hipoteka zasnovana kako bi se ograničio opseg ugovornih obveza koje se mogu provesti na temelju hipoteke prema trećim stranama. Granica naplative zatezne kamate koja je utvrđena tim odredbama i koja ne može biti viša od trostrukog iznosa zakonske kamate te se može obračunavati samo na nepodmireni iznos glavnice primjenjuje se na hipotekarne zajmove za nekretnine za vlastito stanovanje dužnika. Na raspravi je španjolska vlada potvrdila da se tim odredbama samo ograničava iznos zatezne kamate u odnosu na imovinu na kojoj je zasnovana hipoteka, isključujući ostatak dužnikove imovine, u odnosu na koju vjerovnik i dalje može tražiti potpunu naplatu nepodmirenog iznosa u skladu s člankom 1911. španjolskog Građanskog zakonika. S obzirom na očitovanja te vlade, čini mi se da treća rečenica članka 114. Hipotekarnog zakona te, u pogledu prijelaznih situacija, druga prijelazna odredba Zakona br. 1/2013 u stvari ne uređuju zateznu kamatu kao takvu, koja ostaje i dalje isključivo stvar ugovora, nego samo ograničavaju iznos zatezne kamate koja se može naplatiti putem ovrhe na temelju hipoteke. Stoga zajmodavac može iz druge dužnikove imovine i dalje zahtijevati potpunu naplatu bilo kojeg nepodmirenog iznosa. Ako je ovo tumačenje španjolskog zakona točno, što je na sudu koji je uputio zahtjeve da provjeri, ne vidim kako su te odredbe povezane s pravima potrošača iz Direktive 93/13, a kamoli na koji bi ih način mogle ograničavati.

40. Moglo bi se, naravno, tvrditi da najviša stopa zatezne kamate za hipotekarne zajmove utvrđena u trećoj rečenici članka 114. Zakona br. 1/2013, a time i u drugoj prijelaznoj odredbi Zakona br. 1/2013, donekle „zamagluje“ ocjenu je li određena kamatna stopa poštena na temelju Direktive 93/13 jer se može tumačiti na način da dopušta pristup prema kojem se stope zatezne kamate niže ili jednake trostrukom iznosu zakonske kamatne stope mogu smatrati poštenima i obrnuto – sve iznad tog praga bilo bi nepošteno²⁰. Zapravo, sud koji je uputio zahtjeve navodi da druga prijelazna odredba Zakona br. 1/2013 „implicitno“ od španjolskih sudova zahtijeva da izmijene odredbu o zateznoj kamati koja se smatra nepoštenom. On, međutim, ne objašnjava zašto je ta obveza implicitna. U vezi s tim pitanjem iznio bih sljedeće primjedbe.

41. U skladu s člankom 4. stavkom 1. Direktive 93/13, nepoštenost ugovorne odredbe procjenjuje se tako da se u obzir uzimaju narav robe ili usluga na koje se ugovor odnosi kao i sve popratne okolnosti koje su postojale u vrijeme sklapanja ugovora. Iz toga proizlazi da se u tom smislu također moraju procijeniti posljedice koje navedena ugovorna odredba može imati u okviru nacionalnog prava koje se primjenjuje na ugovor, a to podrazumijeva ispitivanje nacionalnog pravnog sustava²¹.

20 — Na raspravi je španjolska vlada to nazvala jednim od „popratnih“ ili „sekundarnih“ učinaka te odredbe; banke su (možda donekle iznenađujuće) također aludirale na takav učinak.

21 — Rješenje od 3. travnja 2014., Sebestyén (C-342/13, EU:C:2014:1857, t. 29. i navedena sudska praksa)

42. U tom pogledu, iako treća rečenica članka 114. Hipotekarnog zakona i, u pogledu prijelaznog razdoblja, druga prijelazna odredba Zakona br. 1/2013 ograničavaju u okviru ovršnog postupka iznos zatezne kamate koji se može naplatiti putem ovrhe na temelju hipoteke na trostruki iznos zakonske kamatne stope, to ne znači niti da je bilo koja viša ugovorna stopa automatski nepoštena na temelju Direktive niti da je bilo koja niža automatski poštena. Ne postoji zlatno pravilo o tome kad će se odredba kojom se određuje stopa zatezne kamate automatski smatrati nepoštenom. Najviše kamatne stope određene u određenom području nacionalnog prava samo su jedan čimbenik koji se mora uzeti u obzir. Jasno je da je samo na temelju usporedbe s višekratnikom stope zakonske kamate jednostavno nemoguće zauzeti utemeljeno stajalište o pravičnosti odredbe o zateznoj kamati. To je očito iz točke (e) Priloga Direktivi 93/13²², u kojoj se navodi „zahtjev da svaki potrošač koji propusti ispuniti svoju obvezu plati *nerazmjerno* visok iznos naknade“ (moje isticanje) jer se po definiciji samo ocjenom svakog pojedinačnog slučaja može odrediti je li naknada u odnosnoj situaciji razmjerna. U tom pogledu čini mi se da ocjena pravičnosti stope zatezne kamate u ugovoru o kreditu (opet pod pretpostavkom da takva kamata nije bitan sastojak ugovora (*essentialia negotii*) ili je na drugi način izuzeta od nadzora) za svoju polazišnu točku ima pozajmljeni iznos i trajanje zajma, što se može razlikovati od ugovora do ugovora. Međutim, u konačnoj analizi takva ocjena nije stvar Suda nego nacionalnih sudova, koji su u boljem položaju da odvagnu sve relevantne okolnosti svakog pojedinačnog slučaja i koji su potpuno upoznati sa sustavom koji se općenito primjenjuje na temelju nacionalnog prava²³.

43. U svakom slučaju može se tvrditi da, ako je potrošačkim ugovorom o hipotekarnom zajmu ugovorena stopa zatezne kamate niža od trostrukog iznosa zakonske kamatne stope, ali koja se u posebnim okolnostima čini nepoštenom na temelju Direktive 93/13, nije upitno da se članak 6. Direktive protivi nadomještanju te nepoštene stope ugovorne zatezne kamate nižom i stoga navodno manje nepoštenom stopom utvrđenom u nacionalnom pravu. U tom pogledu ništa ne upućuje na to da španjolski sud ne može ostaviti nepoštenu odredbu potpuno neprimijenjenom na temelju članka 561. stavka 1. podstavka 3. Zakona o parničnom postupku. Čini se da bi ograničenje u tom pogledu zahtijevalo u najmanju ruku da se prednost da trećoj rečenici članka 114. Hipotekarnog zakona – a u pogledu prijelaznih situacija drugoj prijelaznoj odredbi Zakona br. 1/2013 – pred člankom 561. stavkom 1. podstavkom 3. Zakona o parničnom postupku. Međutim, ništa u odlukama kojima se upućuju prethodna pitanja ne govori u prilog tomu da se španjolsko pravo treba tumačiti na takav način. Nasuprot tomu, španjolska vlada navodi da se gornja granica utvrđena u trećoj rečenici članka 114. Hipotekarnog zakona – a u pogledu prijelaznih situacija u drugoj prijelaznoj odredbi Zakona br. 1/2013 – primjenjuje kao *dopunska* mjera za zaštitu nekretnine za vlastito stanovanje samo kada se za ugovornu odredbu utvrdi da *nije* nepoštena. To je, naravno, na sudu koji je uputio zahtjeve da provjeri, koji je jedini nadležan za tumačenje nacionalnog prava²⁴.

44. Sud koji je uputio zahtjeve pri tumačenju nacionalnog prava u skladu s Direktivom 93/13 mora uzeti u obzir cjelokupno interno pravo i primijeniti metode tumačenja koje to pravo poznaje, tako da se postigne željeni cilj iz članka 6. stavka 1. te direktive, to jest da se zajamči učinkovita zaštita prava potrošača²⁵. Naime, čini mi se da je način na koji španjolska vlada tumači španjolsko pravo – dajući prednost neprimjeni, u skladu s Direktivom, nepoštene odredbe o zateznoj kamati pred pukim

22 — Prilog Direktivi 93/13 sadržava indikativan i netaksativni popis odredaba koje se mogu smatrati nepoštenima; vidjeti *ibidem*, t. 31. i navedenu sudsku praksu.

23 — Vidjeti u tom pogledu presude *Freiburger Kommunalbauten* (C-237/02, EU:C:2004:209, t. 22. i 25.) i *Kušionová* (EU:C:2014:2189, t. 73.).

24 — Na raspravi je španjolska vlada navela da je tijekom postupka pred Sudom tekst članka 84. Kraljevskog zakonodavnog dekreta br. 1/2007 od 16. studenoga 2007. kojim se potvrđuje pročišćena verzija Općeg zakona o zaštiti potrošača i korisnika i ostalih dopunskih zakona (Real Decreto Legislativo 1/2007 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias; BOE br. 287. od 30. studenoga 2007., str. 49181.) – koji je možda ležao u osnovi problema ovlasti suda na temelju španjolskog prava da ublaži odredbu za koju se utvrdilo da je nepoštena – izmijenjen Zakonom 3/2014 od 27. ožujka 2014. (BOE br. 76. od 28. ožujka 2014.). Ta odredba sada glasi: „Nepoštena ugovorna odredba automatski je ništetna i smatra se da nikad nije bila dio ugovora. U tu svrhu, sud nakon saslušanja stranaka utvrđuje da su nepoštene odredbu u ugovoru bez učinka, no ugovor i dalje obvezuje stranke ako može nastaviti postojati bez tih odredbi.“

25 — Vidjeti u tom pogledu presudu *Dominguez* (C-282/10, EU:C:2012:33, t. 31.). Vidjeti također presudu *Jörös* (C-397/11, EU:C:2013:340, t. 52.) i presudu Suda EFTA-e od 28. kolovoza 2014., *Engilbertsson* (E-25/13, t. 163.).

ponovnim obračunom stope zatezne kamate – jedino tumačenje kojim se osigurava usklađenost Zakona br. 1/2013 sa zahtjevima utvrđenima u članku 6. stavku 1. Direktive 93/13. Osim toga, stajalište koje je ta vlada izrazila također upućuje na to da je takvo tumačenje doista moguće na temelju španjolskog prava.

45. Sažeto izneseno, smatram da se Direktiva 93/13 ne odnosi na odredbe nacionalnog prava na temelju kojih se stope zateznih kamata moraju ponovno obračunati u svrhu hipotekarnog ovršnog postupka kada se takve odredbe primjenjuju neovisno o pravičnosti predmetne kamatne stope. Ako odredba nacionalnog prava (kao što je druga prijelazna odredba Zakona br. 1/2013) ograničava u okviru ovršnog postupka iznos zatezne kamate koja se može naplatiti putem ovršnog postupka na temelju hipoteke, tada to ide u korist svih hipotekarnih dužnika (ali ne nužno i potrošača). Što se tiče potrošača, u mjeri u kojoj ta odredba nadopunjuje njihova prava iz Direktive 93/13, primjerice u pogledu ugovornih odredbi koje nisu nepoštene ili koje nisu u području primjene te direktive, ona im osigurava bolju zaštitu, na što potiče članak 8. Direktive²⁶.

46. Međutim, u konačnoj analizi pristup koji sam zauzeo možda se ne pokaže odlučujućim za ishod glavnog postupka. Sudeći prema sadržaju odluka kojima se upućuju prethodna pitanja, čini se da sud koji je uputio zahtjeve naginje stajalištu da stope zatezne kamate vezane uz predmetne hipotekarne zajmove *jesu* zapravo nepoštene. Ako on na temelju opće ocjene smatra da je to tako, iz mojeg gornjeg odgovora na pitanje A proizlazi da sud koji je uputio zahtjeve mora osigurati da potrošači ne budu vezani tim odredbama a da ne ublaži samu stopu ili je zamijeni stopom utvrđenom španjolskim zakonodavstvom.

47. Naposljetku, zamijetio sam činjenicu da se u tekstu pitanja C upućuje na načela ekvivalentnosti i djelotvornosti. Međutim, s obzirom na gore navedeno, proizlazi da se u njih ni na koji način ne zadire te stoga ne zahtijevaju nikakav daljnji komentar s moje strane.

IV – Zaključak

48. S obzirom na izneseno, predlažem da na pitanja koja je uputio Juzgado de Primera Instancia e Instrucción de Marchena (Španjolska) Sud odgovori na sljedeći način:

1. Članak 6. stavak 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima zahtijeva od nacionalnih sudova da iz primjene izuzmu nepoštenu ugovornu odredbu kako ona ne bi imala obvezujuće učinke na potrošača, ali ih ne ovlašćuje na izmjenu njezina sadržaja. Potrošački ugovor u načelu mora nastaviti vrijediti bez bilo koje druge izmjene osim one koja proizlazi iz otklanjanja nepoštenih uvjeta, ako je takav kontinuitet ugovora pravno moguć prema pravilima nacionalnog prava.
2. Odredba nacionalnog prava kao što je druga prijelazna odredba Zakona br. 1/2013 od 14. svibnja 2013. o mjerama za jačanje zaštite hipotekarnih dužnika i o restrukturiranju duga te socijalnoj najamnini za stanovanje (Ley 1/2013 de medidas para reforzar la protección a los deudores hipotecarios, reestructuración de deuda y alquiler social) – prema kojoj vjerovnik koji zahtijeva ovrhu na temelju hipotekarnog ugovora koji sadržava odredbu kojom se određuje zatezna kamata po stopi višoj od trostrukog iznosa zakonske kamatne stope može ponovno obračunati stopu zatezne kamate naplative putem ovrhe na temelju hipoteke tako da ne premaši tu granicu – u skladu je s Direktivom 93/13, a osobito s njezinim člankom 6. stavkom 1., ako primjena te odredbe ne utječe na obvezu nacionalnih sudova na temelju te direktive da iz primjene izuzmu nepoštenu ugovornu odredbu u potrošačkim ugovorima kako ona ne bi imala obvezujuće učinke

26 — Vidjeti u tom pogledu presudu Pereničová i Perenič (C-453/10, EU:C:2012:144, t. 34. i 35.).

na potrošača, ali bez izmjene njezina sadržaja. Sud koji je uputio zahtjeve mora utvrditi je li to slučaj, uzimajući u obzir cjelokupno nacionalno pravo i primjenjujući metode tumačenja koje to pravo poznaje.